

УНИВЕРЗАЛНИТЕ ДОСТРЕЛИ НА ПРОНИКЛИВОТО НАУЧНО ДЕЛО

(Јасмина Мојсиева – Гушева: *Симбиотички стратегии*. Скопје:
Институт за македонска литература, 2008)

Новата книга на реномираната македонска литерарна научничка Јасмина Мојсиева–Гушева објавена двојазично на македонски и на англиски јазик носи провокативен наслов *Симбиотички стратегии / Symbiotic strategies*. Во неа се предадени повеќе кратки студии од областа на литерарниот и на културолошкиот имаголошки корпус, како и текстови кои ги проследуваат новите тенденции во литературата – поставени уште и пред предизвиците на различните кризни форми во транзициските општества, пред техничките придобивки на новиот светски поредок, како и зафатени од процесот на глобализација. За поздравување е издавачкиот потфат да ги стави во исти корици и паралелно спроти себе текстовите на д-р Мојсиева – Гушева и на англиски јазик (под стручна редакција на Василка Пемова), затоа што сметаме дека научниот стил на авторката е мошне лапидарен, прониклив, читателски необично привлечен што ќе рече дека несомнено вреди да дојде во допир и со поширока културна публика и надвор од границите на Македонија. Тезите и темите кои ги постутира авторката се чини дека ќе бидат уште долго време актуелни и на меѓународен план, па затоа се надеваме дека и нивната издржаност и фундираност ќе биде што поскоро забележана и соодветно вреднувана (благодарение првенствено на англиската верзија на книгата на која искрено ѝ посакуваме да стане достапна во барем што е можно повеќе реномирани европски книжевно-културни центри) и од страна на странски авторитети од полето на книжевната теорија и културологија.

Повеќето текстови застапени во книгата *Симбиотички стратегии*, авторката впрочем и досега ги претставила на меѓународни книжевно-научни собири, кои претежно биле од балканистичка провиниенција. Сепак, пораките во нив, според нашето видување, имаат универзална

валидност и поткрепа во праксата на многуте случувања што постојано го окупираат вниманието на нашиот човек, а го исполнуваат и љубопитниот истражувачки и перципирачки дух на интелектуалците. Тоа се, на пример, прашањата од типот: Западот наспрема истокот, Балканската слика за Европа, Балканскиот дијалог со Другиот, Балканот и проблемот на идентитетот, Имагинарни татковини, Светот како дом, Постмодерниот концепт и тероризмот, Кризите и техничките иновации како *spiritus movens* во уметноста, Интелект и добивка итн. Сите овие феномени се обработени кај Јасмина Мојсиева–Гушева подробно и во посебни студиски целини. Нејзините заклучоци и ставови се сосема веродостојни со оглед на фактот што таа во проучувањата пристапува длабински, аналитички и објективно: ги дијагностицира матриците, менталитетот и прикажувањето на „другоста“, националните и колективните митови, идеологии и утопии. Таквиот отворен пристап и наложува, со право, на авторката редица можности за теориско прифаќање на принципите според кои би требало да се реализира избраниот емпириски реалитет. Според таквото сфаќање, со кое треба да се согласиме, Другиот е вграден во структурата на интеркултурноста. Примерите што ги наведува Гушева сведочат дека идентитетот го прават бројни припадности, дури и независно од тоа што исто толку е неопходно да се истакне фактот дека тој *идентитет* е единствен и дека ние го живееме како една целост. Всушност, враќањето кон изворите, погледот низ призмата на колективното паметење и меморија овозможува преку *своето* и *локалното* да се достигне и туѓото, различното, па конечно и *општото* и *универзалното*, како услов за потврдување на сопствениот идентитет и на опстојувањето во/низ времето.

Јасмина Мојсиева–Гушева луцидно заклучува и тоа дека индустријализацијата и капитализацијата во поново време ги опфаќа сите чувства и пројави на човековиот живот (а, на тоа, се разбира, не се имуни ниту литерарните творци) – неговата внатрешна, но и надворешна страна. Во тој контекст, и самото човечко битие значи дизајн на тело со хуманоидна рамка. Човечкото тело се драматизира и театрализира на секој замислив начин, се инсценира, се дисциплинира – со еден збор – се оптимализира. Во време на можност за негова техничка репродукција е тотално отворено за пазарот. Неговото дигитално виртуализирање, како и неговата „окупација“ небаре немаат граници! И самиот графички дизајн на корицата од книгата на Мојсиева–Гушева каде што симболично е претставена „симбиотичката стратегија на сплотување“ на субјектите од Истокот и Западот согласно предиспозициите на денешниот технизирани свет, потврдуваат

недвосмислено дека човекот и техниката стануваат се попропустливи еден за друг. Напреднатата технизација и економизација на човековата природа, всушност, придонесува одново да се разжештува и дискусијата за неа. Уметноста и техниката, столбови на културата, работат рака под рака, а притоа сликата што ја создаваат е предодредена да ја води медијалната естетика. Затоа авторката и успешно домислува дека, сепак, интересно е да се види како техничките модели и метафори, аналогии и поими, се посилено навлегуваат и во литературното, фикциско, перфоманс - поимање на себеси – еден вид колонизација на нашето самопоимање преку техничките претстави, вклучувајќи ги во вградените стратегии за оптимизирање и расположливите и креативни рационалитети. Медиумите на нашето самодознавање стануваат технички; тогаш онаа перспектива на субјективност на прво лице се појавува под перспективата на трето лице: како интелект, кој може и да се симулира и на крај да се синхронизира во форма на универзален медиум за (литерарно) паметење.

Неколку пократки студии во книгата, како што наведовме погоре, се посветени и на феноменот на глобализација и демократизација во сооднос со литературниот дискурс, поконкретно со резултатите од постмодернистичката литературна парадигма во Македонија и нејзината отвореност кон останатите културни хоризонти. Самиот карактер и содржина на таквите дела поставени во дадениот контекст на глобализацијата потврдуваат дека независно од варијабилната културна размена на идеи со различните од нас - која се остварува – е очигледно дека во таквиот синтетизирачки процес недостасува почувствително, поизворно и посуштинско познавање на разликите меѓу индивидуалните протагонисти и меѓу колективитетите. Тоа нè убедува дека и во животот (со прагматичен досег) - неопходноста да се воведат најпрво економски или правни смени во новиот осмислен свет (занемарувајќи ги често наследствата од минатото, надминувањето на антагонизмите и дијалошките корективи што треба свесно да се направат и во иднина) доведува напати и до едностраности при што и последиците од затскриената митизација на целиот тој процес, барем на некој степен од развојот, не можат да се избегнат.

Имено, сосредоточувајќи се врз овој комплексен интердисциплинарен феномен во поопшта констелација и низ таква призма, престижниот книжевно-научен пристап на обработка на проблемите застапени во двојазичната книга на Јасмина Мојсиева–Гушева може конечно да претставува, меѓу другото, и одличен поттик за неминовно отрезнување на менаџментот на македонската литература,

литерарна наука и култура во изготвувањето на солидна стратегија која, му се допаѓало тоа некому или не, ќе биде пожелно да поработи на поефективна трансформација во презентирањето и раширувањето на македонскиот литературен идиом на патот кон пазарната економија, како и на стекнувањето поголема способност за детектирање на конкуренцијата во национално-културните вредности и следствено на нивната афирмација на слободниот домашен и странски пазар. Тоа е така затоа што делата од ваков формат имаат моќ и во „обединета Европа“ да го пренесат вистински (не само декларативно – на што многумина, за жал, се редовно навикнати) значењето од развојот на националната (во случајов: македонска) книжевна, книжевно-научна и културна самобитност и да остават силен впечаток во меѓукултурната комуникација, која според нашето убедување треба да се посматра, во прв ред, преку скалилата на реалните вредности што духовно знаат да го обогатат секого.

Звонко Танески